

УДК 793.3+792.8

ФОРМУВАННЯ «КИЇВ МОДЕРН-БАЛЕТУ» ЯК АВТОРСЬКОГО РЕПЕРТУАРНОГО ТЕАТРУ

Небесник А.В.

Київський національний університет культури і мистецтв

Комплексне дослідження творчості «Київ модерн-балету», єдиного професійного театру сучасного танцю в Україні, що здобув визнання не лише всередині країни, а й далеко за її межами, є надзвичайно актуальним. Досить умовно крізь призму ускладнення творчості «Київ модерн-балету» можна провести періодизацію його діяльності, виділивши перший етап (2006–2011) формування авторського репертуарного театру та завоювання авторитету на міжнародних фестивалях. Театр у цей період пройшов шлях від колективу однієї вистави («Кармен. TV») до повноцінного репертуарного, для якого характерні різножанровість, ансамблевість, унікальна стилістика. Формування репертуару та художні пріоритети «Київ модерн-балету» у зазначений період повністю визначалися постановками одного хореографа Раду Поклітару, з його власним неповторним стилем.

Ключові слова: Київ модерн-балет, Раду Поклітару, сучасний танець, балет.

Постановка проблеми. Розвиток сучасного танцю в Україні йде досить помірними темпами, порівняно із світовими поступом. Поодинокі випадки потрапляння постановок, втілених засобами сучасної хореографії, на сцени провідних театрів країни, а також творчі експерименти у межах аматорських студій, нечасті фестивалі та конкурси сучасного танцю не можуть задовольнити потребу в розвитку професійної сучасної хореографії в країні. І в цих умовах комплексне дослідження творчості «Київ модерн-балету», єдиного професійного театру сучасного танцю в Україні, що здобув визнання не лише всередині країни, а й далеко за її межами, є надзвичайно актуальним. Проблема формування «Київ модерн-балету» як авторського репертуарного театру є одним з аспектів, що потребує наукового осмислення.

Аналіз основних досліджень і публікацій. Періодична преса найбільш оперативно відгукується на події сучасності, тому цілком зрозуміло, що діяльність колективу, починаючи з моменту народження, постійно стає об'єктом публіцистичних матеріалів. В останні роки з'явилась низка наукових публікацій, присвячених різним аспектам творчої діяльності «Київ модерн-балету», а також особистості балетмейстера Раду Поклітару (Г. Веселовська, О. Зінич, О. Маншилін, С. Наборщикова, О. Узун, О. Чепалов та ін.), однак комплексного дослідження творчості театру проведено не було.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Модель еволюціонування творчості «Київ модерн-балету», одним зі складових якої є, на нашу думку, формування його як авторського репертуарного театру, не була науково осмислена, що і зумовлює обрання теми представленого дослідження.

Мета статті. Головною метою цього дослідження є виявлення особливостей формування «Київ модерн-балету» як авторського репертуарного театру, що є одним з етапів розвитку колективу.

Виклад основного матеріалу. Театр «Київ модерн-балет» було створено 2006 р. Народження будь-якого творчого колективу є завжди ризикованим, пов'язане з багатьма проблемами, перш за все, творчими та фінансовими. І якщо фінансову підтримку надав Володимир Філіпов,

відомий український меценат, то повну творчу відповідальність взяв на себе Раду Поклітару – вже відомий на той час балетмейстер сучасної хореографії, що двічі ставав лауреатом Міжнародного конкурсу артистів балету та балетмейстерів ім. Сержа Лифаря у Києві, поставив низку вистав на балетних сценах України, Білорусі, Молдови, Латвії, Росії. Балетмейстер стикнувся з ситуацією практичної відсутності професійних танцівників, що були б акторські обдарованими та хореографічно універсальними, могли б реалізувати його балетмейстерські проекти. На першому загальноукраїнському кастингу до трупи було відібрано 16 танцівників, більшість з яких не мали балетної освіти.

Російський критик Д. Цилікін писав про колектив: «У трупі лише двоє мають професійну балетну освіту, артисти вчаться на ходу – класиці, модерну, контактній імпровізації. Класикою, втім, Поклітару користується скупіше, ніж в академічних трупах, хіба що прослизне арабеск чи руки зігнуться в правильному port de bras. Зате рясно розсіпані оригінальні підтримки, причому такі й з таких позицій і виконуються вони в такому темпі, що й це теж змушує визнати рівень театру дійсно європейським» [9].

Прем'єрним балетом для нового театрального колективу став «Кармен. TV» на музику Жоржа Бізе, продемонстрований 25 жовтня 2006 р. на сцені Національного академічного драматичного театру ім. Івана Франка в Києві. «Відома всім історія циганки, героїні новели Проспера Меріме, одержала у цьому балеті нове, несподіване трактування. Завдяки новаторській хореографії Раду Поклітару сценічне життя персонажів вистави наповнилося пронизливими сучасними інтонаціями, зберігши при цьому весь шарм Іспанії XIX століття», – зазначав критик [4]. Вистава створена альтернативно балетній класиці та канонізованій версії Альберто Алонсо на музику «Кармен-сюїти» Родіона Щедрина.

Колектив одразу став на шлях формування репертуарного театру, швидко здобув репутацію найбільш радикального театру сучасного танцю на всьому пострадянському просторі. Через рік по його створенні Л. Олтаржевська писала: «Щодо перспективності цього проекту тоді «вимальовалося» дві протилежні точки зору: біль-

шість навколобалетного люду вважала, що цей театр є явищем одномоментним, нетривалим, меншість, попри все, вірила у його щасливе майбутнє... За неповний рік театр випустив два балети – «Кармен.ТВ» та «Веронський міф. Шекспіриненти». Перед «Кармен...» зняли капелюхи навіть надпринципові та, як правило, консервативно налаштовані експерти премії «Київська пектораль», назвавши саме цю виставу найкращою з усіх київських прем'єр 2006 р.» [2].

Прем'єра балету «Веронський міф: Шекспіриненти», створеного за мотивами «Ромео та Джульєтти» та сонетів Шекспіра на музику Чайковського, Генделя та композиторів доби Ренесансу, відбулася 25 січня 2007 р. Історія про закоханих, що вирішили зіграти у відомих персонажів Шекспіра та опинилися на місці героїв трагедії, перетворившись на дійових осіб сучасного міфу про Ромео та Джульєтту. Окрім відсилок до шекспірівських текстів (сцені вбивства, змагання), вистава насичена етюдами-картинами алегоричного змісту, що можуть сприйматися на асоціативному рівні (сцени сміху і плачу з масками). Також артисти у Поклітару кричать, плачуть, сміються, читають фрагменти сонетів Шекспіра, що наближає виставу до драматичного театру. Балет характеризується злагодженістю виконавців, ансамблевістю.

«Смисловою основою «Шекспіринентів» є тема театру: над ширмами уривчасто та дещо «істерично» то з'являються, то зникають актори у масках, немов хтось смикає їх за мотузочки. Здається, саме ця картина є найвдалішою інтерпретацією не лише театру, але й усього нашого життя, яке, по суті, також є великим Експериментом», – зазначає О. Варварич [3].

Наступною прем'єрою стала хореографічна фантазія «Доц» на музику народів світу та Й.С. Баха, продемонстрована 3 жовтня 2007 р. Одноактна вистава є своєрідною хореографічною скітою філософського змісту, що розповідає про людей, об'єднаних мимоволі в одному часі й просторі. Попри різницю у культурі та ментальності різних етносів їх об'єднують загальнолюдські цінності – у цьому полягає основна ідея балетмейстера Р. Поклітару. Не заглиблюючись у лексичне відтворення танцювальної культури етносів, балетмейстер використовує імпульсивні, напружені, часом агресивні рухи майже в усіх епізодах. Закінчується вистава своєрідним дощем єднання – всі виконавці концентруються в центрі сцени, піднімають парасольки ручками догори і на них летиться дощ.

Того ж дня відбулася прем'єра одноактного балету М. Равеля «Болеро». Поклітару вирішив партитуру в розгортанні конфлікту між юрбою та індивідуальністю, за допомогою імпульсивних різких рухів, нелюдських вигуків, сірих рваних костюмів та повної відсутності декорацій. О. Варварич, аналізуючи образно-емоційну палітру балету, пише: «...згусток енергії, танець на межі трагічного сприйняття дійсності та дещо інтимного відчуття оточуючого світу. Певна рвучкість, навіть дикість у рухах акцентується ще й за допомогою темно-сірого одягу-лахміття, немов повертаючи танець до своїх первинних форм існування» [2].

Балет «Лускунчик» у постановці Раду Поклітару на музику Чайковського глядач побачив

30 грудня 2007 р. Жанр вистави балетмейстер визначив як балет-фантазмагорія для дорослих. Вистава кардинально відрізняється від традиційних трактувань казки Гофмана про подорож у царство ласощів маленької дівчинки Маші, що вперше була втілена Л. Івановим за програмою М. Петіпа 1892 р. Балет створено як «сон у сні», побачений жебрачкою Марі, яка замерзає на смерть під вікнами багатого будинку Штальбаумів. Смерть настає їй саме в момент здійснення мрії, в фіналі весільного адажіо, під час ходи під вінець зі старшим Дроссельмейером.

Балет «Лускунчик» відразу ж здобув як прихильників, так і супротивників, критики не завжди схвально сприймали винахідливий модерн-танець із елементами відвертої пластики. Так, Т. Кузнецова зауважує, що «любовні дуети – ахіллесова п'ята Раду Поклітару. Побоюючись солодкуватості, він підкреслює невитончені фізіології: всі його коханці обнюхують і облизують один одного, прикладають до обличчя п'яти партнерів, зумисне негарно розставляють ноги» [6]. Та все ж переважна більшість рецензентів високо оцінили постановку, констатуючи, що головний балетмейстер театру Р. Поклітару блискуче вирішив надскладне завдання створення власної самобутньої хореографічної інтерпретації симфонічної музики відомої балетної партитури та сучасного переосмислення сюжету казки Гофмана «Лускунчик та Мишачий король».

У виставі Поклітару уникає танцю на пуантах, але «вільно застосовує все інше, від класичних па й азів модерн-дансу до закручених гімнастичних підтримок і елементів фігурного катання» [5]. Сценографія цієї вистави перевершила усі попередні постановки «Київ модерн-балету»: масштабні декорації, нетривіальні костюмерні рішення в дусі кінця XVIII століття, особливо вражаючі «миші» із накладними мускулами ніг та інших частин тіла.

Одним з найяскравіших моментів балету став дивертисмент національних танців, який виконує мишачий театр: миші в іспанському танці грають кориду любовного трикутника, у східному – церемоніал стосунків арабського шейха і його трьох дружин, в російському – сцену з «Лебединого озера», у фіналі якої Зигфрід вбиває Одетту, що закрутилась у піруетах. Кумедно виглядає вальс сніжинок, який виконують миші в білих пачках, одягнених поверх мишачих хвостів – яскравий потмодерний прийом глузування над загальновідомим твором класичної спадщини.

За словами Р. Поклітару, працюючи над постановкою балету він надихався не стільки музикою, скільки повістю Гофмана, на основі якої створено лібрето балету. Він знайшов там трагічні нотки, які, на його думку, не були прочитані попередніми постановниками. Хореограф зазначає: «У нас лялька Лускунчика трактована як точна копія людини – з душею та внутрішнім світом. Це казка для дорослих» [7].

Вистава «Лускунчик» разом із виставами «Веронський міф: Шекспіриненти», «Доц» та «Болеро» була удостоєна премії «Київська пектораль-2007» в номінації «Подія року».

18 червня 2008 р. «Київ модерн-балет» випустив виставу «Underground» на музику Петеріса Васка. «Створюючи виставу... я надихався фра-

зою Жана Поля Сартра «Пекло – це інші». Але цей балет не про біблійне пекло. Це розповідь про людей, яких загнала у підземелля Underground війна. Змушені знаходитися разом у замкненому просторі, вони доводять амплітуду своїх емоцій до пікових значень – любов – ненависть, радість – відчай. Ніхто не знає – чи судилося їм вийти на денне світло. І саме тому їхнє «зараз» настільки важливіше, ніж їхнє «потім», – розповідає Раду Поклітару [10].

Ця вистава стала першою в театрі постановкою лабораторним методом, коли балетмейстер втілював пропозиції артистів, не спираючись на власні попередні постановки. Командна робота на чолі з Поклітару виявилась вдалою і стала своєрідним першим повноцінним кроком на шляху створення творчої лабораторії на базі «Київ модерн-балету». «Underground» був показаний в Києві всього кілька разів, однак приніс успіх колективу на багатьох міжнародних фестивалях.

Наступною виставою став одноактний балет на музику А. Пярта «Палата № 6», прем'єра якого відбулася 24 листопада 2008 р. – історія про лікаря, який знайшов найцікавішого співбесідника у житті в особі пацієнта-душевнохворого та сам сприймається оточуючими як божевільний.

2009 р. «Київ модерн-балет» увійшов до складу Київського муніципального академічного театру опери і балету для дітей та юнацтва як самостійний колектив, отримавши можливість регулярно демонструвати вистави на стаціонарній сцені, що стало важливим для формування сталого уявлення у публіки, що «Київ модерн-балет» є стаціонарним репертуарним театром, а не тимчасовою антрепризою. 30 жовтня цього року глядачам продемонстрували балет «Двоє на гойдалці» – камерну виставу-дует про внутрішні переживання двох людей за п'єсою Уільяма Гібсона.

24 червня 2010 р. Поклітару презентував одноактний балет «Квартет-а-тет» на музику голландського композитора Ад Маас, де хореограф досліджує можливості абстрактного балету із застосуванням білого тканинного екрану на

Прем'єра вистави «In pivo veritas» на ірландські народні пісні та музику епохи Ренесансу відбулася 25 травня 2011 р. Визначивши жанр вистави як «слабоалкогольне видовище», артисти дали можливість глядачам стати учасниками справжніх веселощів – хмільних і одночасно витончених, ефектних, дещо екзотичних, з хорео-

графічними родзинками і колоритними номерами. «В той же час, не дивлячись на жартівливість, розважальність балету «In Pivo Veritas», драматургія постановки продумана і цікава. Окрім свята і веселості, все побачене може розумітися як хмільний, забавний і, в той же час трохи ліричний сон, у якому є місце не лише радості і безтурботності, але й коханню, людським взаєминам, тонкості відчуттів, світлу, добру і невловимій теплоті відчуттів від життя в цілому», – зазначає Олена Варварич [1].

Більшість вистав за п'ять років існування «Київ модерн-балету» було створено Раду Поклітару у співпраці з художниками Ганною Іпат'євою і Андрієм Злобіним.

За перший етап розвитку колективу він перетворився з дебютанта театрального світу України на абсолютного лідера в сучасній хореографії. Виступи театру на фестивалях у Франції («Час любити», Біарріц), Молдові («Біенале Е. Йонеско»), Таїланді («Фестиваль музики й танцю», Банкок), Росії (програма «Маска плюс» фестивалю «Золота Маска» 2009 і 2010 рр., Москва, й фестиваль «Нові обрії» Маріїнського театру, Санкт-Петербург) свідчать про визнання колективу міжнародним художнім співтовариством.

Висновки і пропозиції. Досить умовно кризь призму ускладнення творчості «Київ модерн-балету» можна провести періодизацію його діяльності, виділивши перший етап (2006–2011) формування авторського репертуарного театру та завоювання авторитету на міжнародних фестивалях. Театр у цей період пройшов шлях від колективу однієї вистави («Кармен. TV») до повноцінного репертуарного театру, для якого характерні різножанровість, ансамблевість, унікальна стилістика. Театр був створений у річищі світових тенденцій розвитку сучасного танцю, де існує чимало авторських труп, що стали рупорами індивідуальності, наприклад, Матс Ека, Іржі Кіліана, Начо Дуато тощо. Формування репертуару та художні пріоритети «Київ модерн-балету» повністю визначалися постановками одного хореографа Раду Поклітару, з його власним неповторним стилем.

Вже у зазначений період під час постановки «Underground» проявились риси творчої лабораторії, що у подальшому стало стратегічним напрямом розвитку «Київ модерн-балету» (цей аспект потребує спеціальної уваги).

Список літератури:

1. Варварич О. Прем'єра «In Pivo Veritas» – театральне «хуліганство» від «Київ модерн-балету» [Електронний ресурс] / Олена Варварич // День. – 2011. – 16 червня. – Режим доступу: <https://www.musictheatre.kiev.ua/press/28>
2. Варварич О. Про простір і час мовою... рухів [Електронний ресурс] / Олена Варварич // День. – 2007. – 13 жовтня. – Режим доступу: <http://www.musictheatre.kiev.ua/press/26>
3. Варварич О. Сучасний міф про закоханих [Електронний ресурс] / Олена Варварич // День. – 2007. – 31 січня. – Режим доступу: <https://www.musictheatre.kiev.ua/press/27>
4. Кармен.TV [Електронний ресурс] // Київ модерн-балет. – Режим доступу: <https://www.musictheatre.kiev.ua/ua/performance/100>
5. Крылова М. И у крысы есть душа. Киевская балетная труппа показала необычного и очень грустного «Щелкунчика» [Электронный ресурс] // / Майя Крылова // Новые Известия. – 2010. – 1 апреля. – Режим доступа: <http://www.newizv.ru/culture/2010-04-01/124367-i-u-krysy-est-dusha.html>
6. Кузнецова Т. Крепкий «Щелкунчик». Спектакль Раду Поклітару на «Маске-плюс» [Электронный ресурс] / Татьяна Кузнецова // Коммерсантъ. – № 56(4356). – 2010. – 1 апреля. – Режим доступа: <http://www.kommersant.ru/doc/1346080>
7. Наборщикова С. Раду Поклітару: «Люблю менять обстановку!» / Светлана Наборщикова // Линия: журнал «Балет» в газетном формате. – 2009. – № 3. – С. 5–7.

8. Олтаржевська Л. Радугу Поклітару: «Я – не тиран. Але й не демократ» / Людмила Олтаржевська // Україна молода. – 2007. – 14 вересня. – С. 3.
9. Циликін Д. Там єсть сучасна життя. Фестиваль «Нові горизонти» закрився двома спектаклями «Київ модерн-балет» [Електронний ресурс] / Д. Циликін // Время новостей. – № 11. – 26 января 2010. – Режим доступа: <http://vremya.ru/2010/11/10/246006.html>
10. Underground [Електронний ресурс] // Київ модерн-балет. – Режим доступа: <https://www.musictheatre.kiev.ua/ua/performance/95>

Небесник А.В.

Київський національний університет культури і мистецтв

ФОРМИРОВАНИЕ «КИЕВ МОДЕРН-БАЛЕТА» КАК АВТОРСКОГО РЕПЕРТУАРНОГО ТЕАТРА

Аннотация

Комплексное исследование творчества «Київ модерн-балет», единственного профессионального театра современного танца в Украине, получившего признание не только внутри страны, но и далеко за ее пределами, является чрезвычайно актуальным. Достаточно условно сквозь призму усложнения творчества «Київ модерн-балет» можно провести периодизацию его деятельности, выделив первый этап (2006–2011) формирования авторского репертуарного театра и завоевания авторитета на международных фестивалях. Театр в этот период прошел путь от коллектива одного спектакля («Кармен. TV») до полноценного репертуарного, для которого характерны разножанровость, ансамблевость, уникальная стилистика. Формирование репертуара и художественные приоритеты «Київ модерн-балет» в указанный период полностью определялись постановками одного хореографа Радугу Поклітару, с его собственным неповторимым стилем.

Ключевые слова: «Київ модерн-балет», Радугу Поклітару, сучасний танець, балет.

Nebesny'k A.V.

Kyiv National University of Culture and Arts

FORMATION OF «KYIV MODERN-BALLET» AS AN AUTHOR'S REPERTORY THEATRE

Summary

A comprehensive study of the creativity of «Kiev Modern Ballet», the only professional theater of modern dance in Ukraine, recognized not only inside the country, but also far beyond its borders, is extremely relevant. Quite arbitrarily, through the prism of complicating the creativity of «Kiev modern-ballet», you can conduct a periodization of its activities, highlighting the first stage (2006–2011) of the formation of the author's repertoire theater and gaining prestige at international festivals. The theater in this period passed the way from the collective of one performance («Carmen TV») to a full-fledged repertoire, for which there is a variety of genres, ensemble, and unique stylistics. Formation of the repertoire and artistic priorities of «Kiev modern ballet» in the specified period were completely determined by the productions of one choreographer Radu Poklitaru, with his own unique style.

Keywords: «Kyiv Modern-Ballet», Radu Poklitaru, modern dance, ballet.